

PUNCT ȘI DE LA CAPĂT

Un festival de teatru la București, cu participarea unor spectacole realizate în întreaga țară, constituia o veche dorință și o tentativă mereu eșuată de-a lungul anilor. Organizarea în această toamnă a festivalului "I.L.Caragiale" a îndeplinit, în sfârșit, această dorință dar a răspuns, credem nu doar unor nostalgii ci și unei cerințe a momentului actual. S-a șoptit, apoi s-a spus cu voce tare că teatrul traversează un moment lipsit de strălucire, că după ce a fost în fruntea plutonului ani în șir, tinde acum să-și piardă din suflu. Pentru a ști "cum stăm" de fapt, era nevoie de un bilanț (nu ocolim cuvântul, oricât ar suna de... contabil) și doar un festival cu arie largă de participare putea furniza acest prilej. A fost potrivită data aleasă? Credem că da, deși bilanțurile se încheie la sfârșit de an iar pentru teatru anul se sfârșește la începutul verii, odată cu stagiunea. De obicei, adică atunci când lumea spectacolului e supusă calendarului său propriu în care duminicile cad lumea, săptămîna începe marți, activitatea e mai intensă în "zilele

de sărbătoare legale" iar "programul de lucru cu publicul" se plasează la orele serii. Acum, însă, lucrurile nu sînt, nu pot fi ca de obicei; se încheie prima stagiune liberă, cum ne-am deprins a o numi, și pentru a decide "investițiile" viitoare, era nevoie de întocmirea unei situații exacte a "cîștigurilor și pierderilor". În plan artistic, desigur.

Poate festivalul nu a constituit un bilanț complet (nici nu putea s-o facă), dar a fost revelator în ceea ce privește preocupările în zona cărora se înscrie în prezent teatrul românesc, oferind repere pentru conturarea unei corecte imagini de ansamblu, necesară, cum spuneam, în acest moment. Și cum rîndurile ce urmează nu ambiționează o panoramare atotcuprinzătoare, se vor rezuma la desprinderea cîtorva dintre posibilele constatări vizînd nu un spectacol sau altul ci spectacolul Festivalului.

O primă constatare se referă, desigur, la repertoriu. Din acest punct de vedere, stagiunea pe care am parcurs-o pare a fi una a recuperărilor, a unor reparații morale lesne de înțeles. S-au montat acum mai ales titluri care circulau în

lumea scenei dar arareori și cu mari dificultăți pe scenă, în urmă cu un deceniu sau două - ne gîndim la piese de Jean Genet, Alfred Jarry, Sławomir Mrożek. Autori despre care se vorbea enorm și... ilicit, dar care nu puteau fi în nici un caz prezentați publicului - Vaclav Havel, Matei Vișniec - au apărut în sfârșit pe afișe.

Indiscutabil, un fapt pozitiv. Discutabil este însă, uneori, rezultatul artistic. Cele mai multe dintre spectacolele în cauză nu au mulțumit și vina nu știm dacă este a pieselor, a interpretării regizorale sau, mai curînd, a perspectivei din care au fost privite textele. Aveai senzația, de multe ori, că dacă opțiunea repertorială s-a produs în urmă cu zece sau cincisprezece ani, tot de atunci datează și ideea variantei scenice. Nostalgii, frustrări înăbușite ani la rînd își cer acum - firesc, lesne de înțeles - o reparație. Dar sau reparația vine prea tîrziu, sau totul era purtat în minte și în suflet cu ațîta nerăbdare încît a fost pur și simplu adus în scenă fără necesara - totdeauna necesara - corectură impusă de experiența artistică (și, nu în ultimă instanță, umană) acumulată între timp, sau ispita fructului oprit fusese cu atît mai mare cît interdicția era mai drastică... Oricum, de cele mai multe ori, demonstrația nu a convins, punînd sub

Adrian Pinte și George Constantin

foto: dorin. stanciu

semnul întrebării - pe drept sau nu - chiar titlul, chiar autorul ales. Aici exemplele pot fi numeroase. Ne gândim, de pildă, la *Bine, mamă, dar ăștia povestesc în actul II ce se întâmplă în actul I*, la *Balconul sau la Ubu-rege*. A câștigat "pariul", e drept, Mrozek cu *Poliția*, pusă în scenă la Teatrul Maghiar din Cluj, spectacol inteligent, expresiv, care ne-a convins că autorul își bine-merită locul pe afișele teatrelor nu numai pentru că a fost interzis (sau ca și) pînă mai ieri.

Un răspuns dat frustrărilor trecute l-am înregistrat și la nivelul unghiului regizoral de abordare a unor texte. Nu mai suferim de false pudori, și asta e bine, dar dacă limităm cutezanța artistică la dezgolirea unui sîn (în această privință spectacolele ultimului an și-au propus, se pare, un record - mai mulți sîni decît actrițe), la utilizarea cu orice preț a unor cuvinte "shocking", la prezentarea pe scenă a unor momente de intimitate extrem de... intimă, dacă limităm la acestea toate și la altele de același calibrul curajul, inovația artistică, ni se pare puțin. Ni se pare că nu am dărîmat zidul, nici măcar ușa convenționalismului ci ne-am arogat doar libertatea de a privi pe gaura cheii în camera de baie în timp ce "conița" face duș. Uneori, acesta e "vizorul" prin care privim opera lui Pirandello (la Sibiu), a lui

Genet (la Bacău) și exemplele pot continua, și ele nu se rezumă la spectacolele prezentate în Festival.

Cuvintele, aspre poate, de pînă acum nu vor să spună că teatrul românesc se află în declin. Ar fi nu numai îngrijorător, ar fi și inexact. El se află însă, credem - și el se află, însă - în perioada de tranziție, inevitabilă se pare. E necesar un moment de reculegere, e necesară o regrupare a forțelor (și nu de forțe autentice ducе lipsă scena românească). Era inevitabilă, probabil, această eliberare de reziduuri, de complexe, de vechi și dureroase frustrări de a căror existență nu teatrul se face vinovat. Unele teatre, simțind pesemne impasul, nici nu au început, de fapt, stagiunea. (Considerăm că pînă în prezent Bulandra sau Teatrul Mic mai curînd au "bifat" decît au deschis stagiunea). Același lucru se poate afirma în legătură cu unii, destul de mulți, dintre marii noștri regizori care nu au fost prezenți în Festival pentru că nu au fost prezenți nici pe scenă în acest răstimp. Poate că nu e bine, dar precis nu e grav. A fost o perioadă de tranziție și nu acesta e climatul cel mai fertil creării marilor opere.

Nu ne-am referit pînă acum la *O trilogie*

* Adică pînă la data scrierii cronicii - începutul lunii decembrie 1990.

antică realizată de Andrei Șerban la Naționalul bucureștean, autentic eveniment artistic, dintre acelea care la mulți ani o dată pot apărea. L-am lăsat la urmă în mod deliberat, pentru că am vrut să încheiem într-o notă optimistă și ce dovadă mai solidă pentru realismul acestui optimism puteam oferi? Observațiile de pînă acum nu și-au propus să deprime ci să dea încredere publicului românesc în teatrul care aștia ani l-a ajutat nu doar să-și umple timpul ci, poate, chiar să supraviețuiască - intelectual, afectiv, moral. Prin *O trilogie antică* teatrul se dovedește, ca și altădată, cu un pas înaintea celorlalte "mijloace de trai" ale societății: pentru el, pentru teatru, perioada de tranziție se încheie, dacă nu s-a și încheiat.

Prima stagiune liberă, așa cum s-a văzut prin lupa Festivalului, pare că nu deschide ci încheie o perioadă. Plătind datorii de suflet, făcînd ordine printre nostalgii, regrete, dorințe vechi, trecute dezamăgiri și permanente speranțe. Prima stagiune liberă a fost ceea ce este, pe o pagină de carte, punctul. Și ce urmează după punct? De la capăt... Sau poate trebuia scris altfel:

DE LA CAPĂTI

CRISTINA DUMITRESCU

6 Dan Puric și Tatiana Constantin în "O trilogie antică" la Teatrul Național din București